

5.11.2019

Lausunto valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden valtionavustuksista vuosina 2020 – 2023

VN/8546/2019

Lausuja: Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä

1. Valtionavustuksen myöntämisen edellytykset ja avustuksen hakeminen

1a) Ovatko luonnoksen mukaiset avustuksen myöntämisen edellytykset selkeät ja perustellut (asetusluonnoksen 1-3 §)?

1b) Onko luonnoksessa esitetty avustuksen myöntämisen edellytyksiä ja hakemista koskeva sääntely muutoin toimivaa?

Perustason kehittämishankkeiden tukeminen on erittäin tervetullutta.

Asetusluonnoksen mukaan avustettavia hankkeita ovat maakunnan alueen kuntien ja kuntayhtymien *yhteiset* perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon kehittämisen hankekokonaisuudet. Asetusluonnos ei kuitenkaan lainkaan huomioi todennäköistä Uudenmaan erillisratkaisua, jota hallitusohjelman mukaisesti parhaillaan selvitetään yhteistyössä valtion, kuntien ja HUS:n kesken. Uudellamaalla kehittämishankkeita ei ole mahdollista suunnitella asetuserämuotoisesti ennen kuin erillisratkaisuselvitys on tehty vuoden 2019 loppuun mennessä.

Asetusluonnoksen perustelujen mukaan Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman toimeenpano on tarkoituksenmukaista toteuttaa maakunnan laajuisina yhteishankkeina. Asetusluonnoksen 3 § mukaan maakuntaperusteisesta aluejaosta on mahdollista poiketa, jos sille on erityinen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen ja kehittämiseen liittyvä perusteltu syy. Uudellamaalla koko maakunnan laajuiset kehittämishankkeet eivät ole tarkoituksenmukaisia alueen suuren koon ja muita maakuntia suuremman sisäisen moninaisuuden vuoksi. Uudellamaalla asetuserämuotoisessa esitetty 80 prosentin väestöpeittävyys kehittämishankkeissa tarkoittaisi sitä, että Helsingin on oltava mukana hankkeessa tai muiden kuntien ei ole mahdollista saada rahoitusta. Uudenmaan alueella asuu noin 1,7 miljoonaa asukasta, jolloin huomattavasti matalampikin väestöpeittävyys tarkoittaisi joka tapauksessa suurempaa väestömäärää kuin useimpien muiden alueiden koko väestömäärä on.

Koko Uudenmaan laajuisen kehittämishankkeen hallinnointi vaatisi merkittävää resursointia. Lisäksi hankkeessa tulisi huomioida esimerkiksi Uudenmaan alueiden kielelliset erityispiirteet (ruotsinkielisen väestön suuri osuus osassa kuntia) sekä palvelujen käyttöön liittyvät erityispiirteet, kuten maahanmuutto, asunnottomuus, työllisyys ja eriytymiskehitys, etenkin pääkaupunkiseudulla. Uudenmaan suuren väestömäärän vuoksi kattavat kehittämishankkeet eivät edellytä koko Uudenmaan mukana oloa. Hankkeiden hallinnointi ja alueiden erityispiirteet huomioiva kehittäminen olisi merkittävästi helpompaa ja tuloksellisempaa alueellisemmissä hankkeissa Uudenmaan eri alueilla.

Uudenmaan alueiden, kuten Keski-Uudenmaan soten n. 200 000 asukkaan väestöpohjalla, on näin ollen voitava olla hakijana myös erillisenä toimijana ja kohdentaa valtionavustusta paikallisten kehittämistarpeiden mukaisesti.

Asetusluonnoksen mukaan kehittämishankkeen hallinnoinnista vastaa kunta tai kuntayhtymä. Koska valtionavustus kohdistuu perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon kehittämiseen, asetusluonnokseen (1 § ja 5 §) tulisi tarkentaa, että kehittämishankkeen hallinnoinnista vastaa kunta tai *peruspalvelukuntayhtymä*. Peruspalvelujen kehittämisen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että sairaanhoitopiiri voisi vastata hankekokonaisuudesta.

Asetusluonnoksessa esitetyt edellytykset valtionavustuksen myöntämiselle ovat perusteltuja lukuun ottamatta vaatimusta yhdestä 80 prosenttia maakunnan asukasluvusta kattavasta hankkeesta. Kehittämishankkeiden vaikuttavuuden varmistamiseksi hankkeissa syntyvien toimintamallien arviointiin ja levittämiseen on tärkeää kohdistaa riittävästi voimavaroja. Valtionavustuksen kertaluontoisuuden vuoksi esimerkiksi lisähenkilökunnan palkkaaminen on tarkoituksenmukaista vain siinä tapauksessa, että esimerkiksi jonojen purkamisen avulla voidaan varmistaa uusien toimintamallien kehittäminen ja arviointi.

Kehittämishankkeiden vaikuttavuuden varmistamiseksi rahoitusta on tarkoituksenmukaista suunnata jo aloitetun kehittämisen vahvistamiseen ja arviointiin uusien hankkeiden sijaan. Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymässä on jo käynnissä laajasti peruspalvelujen kehittämistä hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Tähänastiset tulokset mm. väestön hoitoon pääsyn parantamisessa terveydenhuollon palveluihin sekä sosiaalipalvelujen, mielenterveys- sekä päihdepalvelujen sekä HUS/erikoissairaanhoidon integroiminen perustason toimintaan monialaisesti ovat erittäin hyviä.

Asetusluonnoksen taustamuistiossa (s. 4) todetaan, että hyväksyttäväksi ei voisi tulla hanke, jonka tavoitteena on yhden kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tehostaminen tai yksittäisen yksikön toiminnan uudistaminen. Tämän osalta tulee huomioida, että toimintamallit on aina osittain kehitetty vastaamaan paikallisiin palvelutarpeisiin. Esimerkiksi suurissa ja pienissä kunnissa voi olla tarpeellista kokeilla erilaisia toimintamalleja, joissa huomioidaan jo tunnistetut hyvät käytännöt.

2. Valtionavustuksen enimmäismäärää koskeva sääntely

2a) Onko asetusluonnoksen 4 §:n mukainen avustuksen enimmäismääriä koskeva sääntely selkeää ja perusteltua?

2b) Onko 4§:n 2 momentin mukaiset maakuntien hankekokonaisuuksien enimmäismäärät määritelty onnistuneesti? Onko sääntely muutoin toimivaa?

Valtionavustuksen määrää koskeva sääntely ei huomioi Uudenmaan erillisratkaisua eikä mahdollisuutta alueellisiin hankkeisiin Uudenmaan eri alueilla. Valtionavustuksen määrän pitäisi lisäksi perustua kokonaisuudessaan alueen asukasmäärään eikä esitetyllä tavalla osittain kiinteään tasaosuuteen ja vain osittain väestöosuuteen.

3. Muut kommentit

3a) Onko asetusluonnoksen sääntelyssä muutoin kommentoitavaa?

3b) Mitä muita mahdollisia seikkoja asetuksen jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon?

Hankerahoituksen suhde valtionosuustehtäviin jää epäselväksi. Lisäksi hankerahoituksen suhde myös lausunnolla olevaan ehdotukseen valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta toiminnan tehostamiseen, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen ja pelastustoinen uudistamiseen jää epäselväksi.